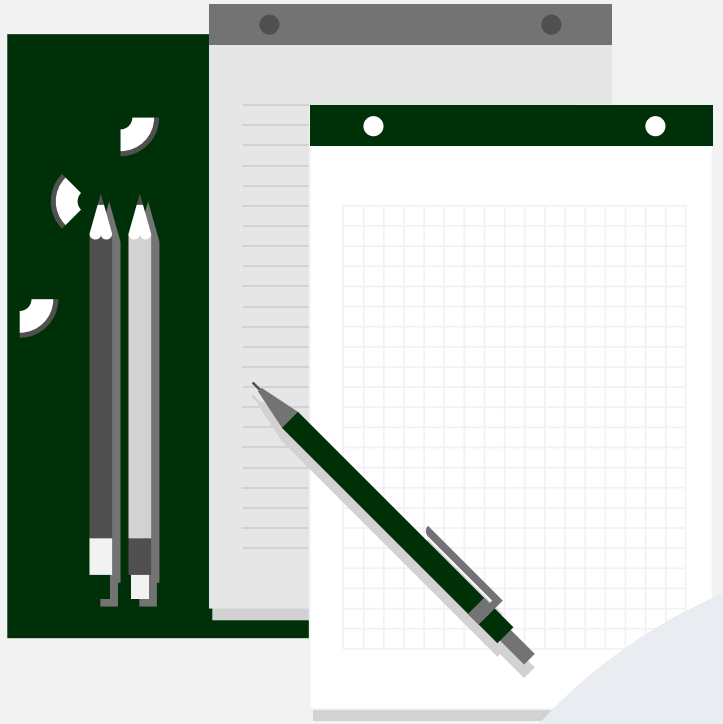
Elinvoimakeskus

Vesihuoltolain mukaisen varautumissuunnitelman vähimmäissisältövaatimukset

sekä suosituksia ja vinkkejä suunnitelman laadintaan

Esityksen sisältö

- Yleistä varautumissuunnitelmasta
- OSA I: Tunnista mitä pitää turvata
- OSA II: Tunnista vaarat ja hallitse riskit
- OSA III: Tunnista kriittiset asiakkaat, sovi vastuista ja toimintatavoista
- OSA IV: Suunnittele viestinnän, harjoittelun ja jatkuvan parantamisen käytännöt
- OSA V: Suunnitelman esimerkkirakenne sekä salassapito ja käytettävyys

Elinvoimakeskus

Elinvoimakeskus

Vesihuoltolaki 15 a § ja valtioneuvoston asetus vesihuollosta 4 § (+5 §)

15 a § (5.12.2025/1087)
Vesihuoltolaitoksen varautuminen

Vesihuoltolaitoksen tulee varautua poikkeamiin ja niiden aiheutt
Vesihuoltolaitos vastaa verkostoihinsa liitettyjen kiinteistöjen ves
saatavuudesta häiriötilanteissa. Valmiuslaissa (1552/2011) tarko
näihin rinnastuvissa normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa p
on sopeutettava tilanteeseen. Palvelujen turvaamiseksi laitokser
muiden samaan verkostoon liitettyjen vesihuoltolaitosten, kunna
pelastusviranomaisten ja tarvittaessa muiden merkittävien sidos

Vesihuoltolaitoksen tulee laatia varautumissuunnitelma, joka kat
häiriötilanteisiin varautumisen, harjoitella toimintaa häiriönsieto
ryhtyä suunnitelman perusteella tarvittaviin toimenpiteisiin. Ves
varautumissuunnitelma on salassa pidettävä asiakirja. Suunnitel
tarvittaessa ja vähintään kuuden vuoden välein sekä toimitettav
estämättä valvontaviranomaisille ja pelastusviranomaiselle sekä

Vesihuoltolaitoksen tulee sovittaa varautumissuunnitelma yhtee
valmiussuunnittelun, terveydensuojelulaissa tarkoitetun talousv
riskienhallintasuunnitelman, pelastuslaissa tarkoitetun sammut
ympäristönsuojelulaissa tarkoitetun varautumissuunnitelman ka
varautumissuunnitelmaa ei ole tarpeen erikseen laatia niiltä osir
riskiarvio tai asiakirja on tehty muun lain nojalla.

Mitä 1–3 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksesta, sovelleta
tukkuvesihuoltolaitokseen.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset va
sisällöstä ja vesihuoltolaitoksen toiminnasta palvelujen turvaami

4 §
Varautumissuunnitelman sisältö

Vesihuoltolaitoksen varautumissuunnitelman tavoitteena on
varautumista. Varautumissuunnitelmaan tulee sisältyä vesihu
toimintaan nähden tarkoituksenmukaisessa laajuudessa vähi

1) vesihuoltopalveluiden kannalta kriittisten toimintojen tunn
lukien alihankinta;

2) kuvaus tunnistetuista vaaroista ja vaaratilanteista, niistä aiheutuvien riskien arviointi sekä toimenpiteet riskien hallitsemiseksi ja turvallisuuden varmistamiseksi;

3) kuvaus niistä asiakkaista, jotka ovat keskeisiä tai kriittisiä yhteiskunnan toiminnan ja turvallisuuden tai haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien kannalta, sekä sovituista järjestelyistä näiden asiakkaiden vesihuoltopalveluissa;

4) kuvaus varautumisen ja jatkuvuudenhallinnan organisoinnista, mukaan lukien henkilöstön vastuut, resursointi, osaaminen, koulutus ja luotettavuus, sekä kuvaus näiden varmistamisesta;

5) kuvaus toimenpiteistä poikkeamiin ja niiden aiheuttamiin häiriötilanteisiin vastaamiseksi, torjumiseksi ja lieventämiseksi, poikkeamasta palautumiseksi, tarvittavista yhteistyötahoista poikkeamakohtaisesti sekä kuvaus häiriötilanteen aikaisen palvelun järjestämisestä;

6) viestintäsuunnitelma, johon sisältyy kuvaus sisäisestä ja ulkoisesta tiedonkulusta ja tiedottamisesta häiriötilanteissa;

7) kuvaus vesihuoltolaitoksen häiriötilanteissa ja poikkeamissa toimimisen harjoittelusta;

8) kuvaus varautumisen ylläpidosta ja seurannasta sekä varautumissuunnitelman päivittämisestä.

Mitä tässä pykälässä säädetään vesihuoltolaitoksesta, koskee myös tukkuvesihuoltolaitosta.

5 §
Vesihuoltolaitoksen toiminta palveluiden turvaamiseksi

Sopimukset palvelujen turvaamiseksi vesihuoltolaitoksen vesihuoltopalvelun kannalta kriittisten materiaalien ja palveluiden hankintakäytännöistä toimittajien ja alihankkijoiden sekä kunnan kanssa on tehtävä kirjallisesti.

Palvelujen turvaamiseksi häiriötilanteissa vesihuoltolaitoksen on huolehdittava tarvittaessa asevelvollisuuslain (1438/2007) 89 §:n mukaisten henkilövarauksien hakemisesta.

Mitä tässä pykälässä säädetään vesihuoltolaitoksesta, koskee myös tukkuvesihuoltolaitosta.

Vesihuoltolain ja -asetuksen sisältöä on avattu **Vesihuoltolakiopas 2026** -julkaisussa

Elinvoimakeskus

Vesihuollon varautumisen keskeiset kysymykset

- Mitä toimintoja meidän on turvattava?
- Mikä voi häiritä toimintaamme ja miten hallitsemme riskit?
- Keiden vesihuolto meidän on turvattava erityisesti?
- Kuka vastaa varautumisestamme ja millä resursseilla?
- Miten toimimme häiriötilanteessa?
- Miten viestimme häiriötilanteessa?
- Miten harjoittelemme toimintaa?
- Miten pidämme varautumisemme ajan tasalla?

Suunnitelma laaditaan laitoksen oman toimintakyvyn turvaamiseksi.

Mitä vesihuoltolaki edellyttää kokonaisuutena?

- Varautuminen poikkeamiin ja häiriötilanteisiin sekä liitettyjen kiinteistöjen vesihuollon saatavuuden turvaaminen häiriötilanteissa
- Varautumissuunnitelman laatiminen ja ylläpito
- Suunnitelmaan perustuvien toimenpiteiden toteuttaminen
- Toiminnan harjoittelu ja kehittäminen
- Yhteistyö ja suunnitelmien yhteensovittaminen
- Suunnitelman toimittaminen sekä tietoturvallinen käsittely

Velvoite ei rajoitu varautumissuunnitelma-asiakirjan laatimiseen.

Elinvoimakeskus

Millainen on hyvä varautumissuunnitelma?

- **Kattava:** oma toiminta, alihankinta ja keskeiset riippuvuudet huomioitu
- **Suhteutettu:** laajuus vastaa laitoksen kokoa, toimintaa ja riskejä
- **Yhteensovitettu:** sekä omat varautumiseen liittyvät että esim. kunnan valmiussuunnitelma
- **Todennettavissa:** ratkaisut, sopimukset, harjoitukset ja kehittämistoimet on dokumentoitu
- **Käytännönläheinen**: kertoo selkeästi kuka tekee, mitä tekee ja millä resursseilla
- **Käyttökelpoinen:** vastuut, yhteystiedot ja toimintakortit löytyvät nopeasti
- **Saatavilla:** suunnitelma toimii myös sähkö- tai tietojärjestelmähäiriössä

Hyvä varautumissuunnitelma ei jää paperille, vaan näkyy vastuissa, varajärjestelyissä, sopimuksissa, harjoittelussa ja häiriötilanteen toiminnassa.

OSA I | Tunnista, mitä pitää turvata

Kriittiset toiminnot, resurssit, riippuvuudet ja alihankinta

Valtioneuvoston asetus vesihuollosta
4 § Varautumissuunnitelman sisältö

1)
vesihuoltopalveluiden kannalta kriittisten toimintojen tunnistaminen ja kuvaus, mukaan lukien alihankinta;

Elinvoimakeskus

Kriittiset toiminnot

Vesihuollon ydintoiminnot

- Raakaveden otto ja vedenkäsittely
- Veden pumppaus, varastointi ja jakelu
- Jäteveden johtaminen ja käsittely
- Lietteenkäsittely ja poistaminen

Välttämättömät mahdollistavat toiminnot

- Sähkö, automaatio ja tietoliikenne
- Päivystys, kunnossapito ja vikakorjaukset
- Laboratorio-, kemikaali- ja varaosapalvelut
- Johtaminen, viestintä ja turvallisuus

Kriittinen toiminto on välttämätön, jotta laitos voi tuottaa vesihuoltopalvelua. Kriittisen toiminnon häiriintyminen vaarantaa vesihuoltopalvelun jatkuvuuden, laadun tai turvallisuuden.

Elinvoimakeskus

Kuvaa kriittinen toiminto riittävän konkreettisesti

- Mikä on toiminnon vaikutus vesihuoltopalveluun?
- Mitä teknisiä, henkilöstö- ja tietoresursseja toiminto tarvitsee?
- Mistä ulkopuolisista toimijoista tai palveluista toiminto riippuu?
- Kuinka nopeasti häiriö alkaa vaikuttaa palveluun?
- Kuinka pitkään toimintoa voidaan ylläpitää varajärjestelyillä?
- Mikä on toiminnon hyväksyttävä vähimmäistaso?

Pelkkä toimintojen luettelo ei vielä osoita, miten toimintakyky turvataan.

Vesihuoltoasetus: 5 § Vesihuoltolaitoksen toiminta palveluiden turvaamiseksi
Sopimukset palvelujen turvaamiseksi vesihuoltolaitoksen vesihuoltopalvelun kannalta kriittisten materiaalien ja palveluiden hankintakäytännöistä toimittajien ja alihankkijoiden sekä kunnan kanssa on tehtävä kirjallisesti.

Alihankinta ja toimitusketjut

- Tunnista kriittiset palveluntarjoajat ja materiaalintoimittajat ym. sekä sopimukset
- Selvitä palvelun saatavuus myös iltaisin, viikonloppuisin ja pitkäkestoisessa häiriössä
- Huomioi palveluntarjoajan omat riippuvuudet ja mahdolliset ketjuuntumisvaikutukset
- Sovi palveluntarjoajan kanssa priorisoinnista, vasteajoista, tiedonkulusta ja varajärjestelyistä kirjallisesti
  - Yksilöi varautumissuunnitelmassa sopimus, sopimusosapuoli, varautumista koskevat ehdot, vastuuhenkilö ja sopimuksen säilytyspaikka.
- Varmista vaihtoehtoinen toimittaja, laitoksen oma korvaava menettely sekä yhteistyö muiden vesihuoltolaitosten kanssa

Ulkoistettu toiminto ei tarkoita ulkoistettua vastuuta.

OSA II | Tunnista vaarat ja hallitse riskit

Riskinarvioinnista vastuisiin, toimenpiteisiin ja toimintamalleihin

Valtioneuvoston asetus vesihuollosta
4 § Varautumissuunnitelman sisältö

2)
kuvaus tunnistetuista vaaroista ja vaaratilanteista, niistä aiheutuvien riskien arviointi sekä toimenpiteet riskien hallitsemiseksi ja turvallisuuden varmistamiseksi

Elinvoimakeskus

Elinvoimakeskus

Tunnista kriittisiä toimintoja uhkaavat vaarat ja niistä aiheutuvat riskit

- Tekniset viat, laiterikot ja inhimilliset virheet
- Sähkö-, tietoliikenne-, automaatio- ja tietojärjestelmähäiriöt
- Kemikaali-, varaosa- ja kuljetustoimitusten häiriöt
- Henkilöstön vajaus ja avainosaamisen puuttuminen
- Tulvat, kuivuus, myrskyt, tulipalot ja muut onnettomuudet
- Fyysinen vahingonteko, kyberhäiriöt ja muu vaikuttaminen

Kysy jokaisen kriittisen toiminnon kohdalla: mikä voi estää sen toimimasta?

Elinvoimakeskus

Vaarasta hallittavaksi riskiksi

Riskienhallinnalla pyritään ehkäisemään häiriö. Kaikkea ei voida ehkäistä. Varautumissuunnitelmassa kuvataan, miten toimitaan, jos riski toteutuu.

Elinvoimakeskus

Riskienhallinta ja häiriötilanteeseen varautuminen ovat saman ketjun eri vaiheita

- **Ennen häiriötä:** vähennä todennäköisyyttä
- **Häiriön alkaessa:** havaitse ja rajaa
- **Häiriön aikana:** lievennä seurauksia ja turvaa palvelu
- **Palautumisessa:** varmista turvallinen paluu normaaliin
- **Tilanteen jälkeen:** opi ja paranna hallintatoimia

Riskienhallinnalla pyritään ehkäisemään häiriö. Kaikkea ei voida ehkäistä. Varautumissuunnitelmassa kuvataan, miten toimitaan, jos riski toteutuu.

Elinvoimakeskus

Yhteensovita, älä kirjoita kaikkea uudelleen

- Kunnan valmiussuunnittelu
- Talousveden riskienhallintasuunnitelma
- Sammutusvesisuunnitelma
- Ympäristönsuojelulain mukainen ennaltavarautumissuunnitelma
- Kyberturvallisuuden riskienhallintasuunnitelmat
- **Kirjaa viittaus:** missä asiakirjassa käsitellään, kuka vastaa ja milloin se on päivitetty

Kokonaisuuden pitää olla jäljitettävä, vaikka tieto olisi toisessa suunnitelmassa.

OSA III | Tunnista kriittiset asiakkaat, sovi vastuista ja toimintatavoista

Kriittiset asiakkaat, varautumisen ja häiriötilanteen organisointi, häiriötilanteen aikainen palvelu ja toimintakortit

Valtioneuvoston asetus vesihuollosta
4 § Varautumissuunnitelman sisältö

3) kuvaus niistä asiakkaista, jotka ovat keskeisiä tai kriittisiä yhteiskunnan toiminnan ja turvallisuuden tai haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien kannalta, sekä sovituista järjestelyistä näiden asiakkaiden vesihuoltopalveluissa;

4) kuvaus varautumisen ja jatkuvuudenhallinnan organisoinnista, mukaan lukien henkilöstön vastuut, resursointi, osaaminen, koulutus ja luotettavuus, sekä kuvaus näiden varmistamisesta;

5) kuvaus toimenpiteistä poikkeamiin ja niiden aiheuttamiin häiriötilanteisiin vastaamiseksi, torjumiseksi ja lieventämiseksi, poikkeamasta palautumiseksi, tarvittavista yhteistyötahoista poikkeamakohtaisesti sekä kuvaus häiriötilanteen aikaisen palvelun järjestämisestä;

Elinvoimakeskus

Kriittiset asiakkaat ja sovitut palvelujärjestelyt

- Tunnista ja priorisoi yhteiskunnan toiminnan, turvallisuuden ja haavoittuvien väestöryhmien kannalta keskeiset asiakkaat.
  - Tehtävä yhteistyössä esim. kunnan ja hyvinvointialueen kanssa
- Selvitä ja käy yhdessä asiakkaan kanssa läpi
  - asiakkaan vesihuollon vähimmäistarve, laatuvaatimus ja keskeytyksen sietoaika
  - asiakkaan oma varautuminen ja varaveden toimittamisen tekniset ratkaisut
- Sovi vastuunjako ja dokumentoi sovitut järjestelyt.

Pelkkä kriittisten asiakkaiden luettelo ei riitä, vaan tarvitaan kuvaus siitä, mitä vesihuollosta on sovittu.

Erota varautumisen ja häiriötilanteen organisointi

Varautumisen organisointi

- Varautumisen johtaminen ja vastuut
- Laitoksen sisäinen ja ulkoinen yhteistyö
- Henkilöstön resursointi, sijaisuudet ja päivystys
- Henkilöstön osaamisen, koulutuksen ja luotettavuuden varmistaminen
- Henkilöiden, ajoneuvojen ja työkoneiden varaustarpeiden arviointi
- Varautumisen kehittämistoimien vastuut, seuranta ja resursointi

Häiriötilanteen organisointi

- Kuka johtaa tilannetta ja tekee päätökset?
- Kuka muodostaa ja ylläpitää tilannekuvaa?
- Kuka vastaa operatiivisesta toiminnasta ja teknisistä korjaustoimenpiteistä?
- Kuka ottaa näytteet ja varmistaa veden laadun?
- Kuka hoitaa viranomaisyhteistyön?
- Kuka hoitaa sisäisen-, asiakas- ja mediaviestinnän?
- Miten vastuu ja tieto siirtyvät tilanteen pitkittyessä?

Elinvoimakeskus

Toimintakortti tekee suunnitelmasta käyttökelpoisen

- Tilanteen tunnistaminen ja ensimmäiset toimet
- Johtaminen, vastuut ja tarvittavat päätökset
- Tilannekuvaa varten kerättävät tiedot
- Häiriön rajaaminen ja vaikutusten lieventäminen
- Häiriötilanteen aikaisen palvelun järjestäminen (seuraavalla dialla tarkemmin)
- Yhteistyö, ilmoitukset ja viestintä
- Palautuminen normaalitilanteeseen, dokumentointi ja jälkitoimet

Taustatieto kuuluu varautumissuunnitelmaan, mutta häiriötilanteessa tarvitaan tiivis ja käytännöllinen toimintaohje.

Häiriötilanteen aikainen palvelu

- Mikä on palvelun vähimmäistaso eri häiriötilanteissa?
- Missä tilanteissa normaalia palvelua on rajoitettava tai keskeytettävä?
- Kuinka asiakkaat ja toiminnot priorisoidaan? Ketkä tarvitsevat korvaavaa palvelua ensimmäisenä?
- Mitä voimme tehdä, jos tavanomaista vesihuoltopalvelua ei pystytä jatkamaan?
  - Millaisia korvaavia järjestelyitä raaka- ja talousveden suhteen on? Esim. varavedenottamot, varavedenjakelu, vaihtoehtoiset vedenjohtamisreitit
  - Miten viemäröinti ja jätevedenkäsittely järjestetään tai niiden haittoja rajoitetaan pitkäkestoisessa häiriössä? Esim. varavoima, imuautot, tilapäiset saniteettiratkaisut
- Missä tilanteessa korvaavat järjestelyt käynnistetään? Kuinka nopeasti se onnistuu ja kuinka pitkään voidaan ylläpitää?

Jos normaalia palvelua ei voida ylläpitää, suunnitelmasta tulee käydä ilmi, mikä palvelutaso pystytään turvaamaan, kenelle ja millä järjestelyillä.

OSA IV | Suunnittele viestinnän, harjoittelun ja jatkuvan parantamisen käytännöt

Viestintä on tärkeä osa häiriötilannetoimintaa ja varautumissuunnitelman toimivuus näkyy vasta käytännössä. Suunnitelma vaatii ylläpitoa ja varautuminen suunnitelmallista kehittämistä.

Valtioneuvoston asetus vesihuollosta
4 § Varautumissuunnitelman sisältö

6) viestintäsuunnitelma, johon sisältyy kuvaus sisäisestä ja ulkoisesta tiedonkulusta ja tiedottamisesta häiriötilanteissa;

7) kuvaus vesihuoltolaitoksen häiriötilanteissa ja poikkeamissa toimimisen harjoittelusta;

8) kuvaus varautumisen ylläpidosta ja seurannasta sekä varautumissuunnitelman päivittämisestä.

Elinvoimakeskus

Elinvoimakeskus

Viestintä on osa tilanteen hallintaa

Sisäinen tiedonkulku	Viranomais- ja sidosryhmäyhteistyö	Asiakas- ja julkisuusviestintä
• hälyttäminen • tilannekuva • tiedonkulku vastuun vaihtuessa • sisäinen tiedottaminen/viestintä	• viranomaisilmoitukset • tietojen päivittäminen • yhteinen tilannekuva ja viestien yhdenmukaisuus	• kohderyhmät ja kanavat • vastuut ja hyväksyminen • valmiit viestipohjat • kieliversiot ja saavutettavuus • virheellisen tiedon seuranta ja oikaiseminen

Toiminta sähkö- ja tietoliikennehäiriössä (vaihtoehtoiset viestintäkanavat)!

Harjoittelu osoittaa toimiiko suunnitelma

- Suunnitelmassa ei kuvata vain sitä, millaisia harjoituksia voidaan järjestää, vaan laitoksen oma harjoittelurytmi, vastuut ja harjoituksista oppimisen menettely
- Harjoitus voi olla esim.
  - Toimintakortin yhteinen läpikäynti
  - Pöytäharjoitus etenevällä häiriöskenaariolla
  - Käytännön harjoitus: esim. varavoiman käynnistäminen, varayhteyksien kokeilu tai varavedenjakelun harjoittelu
- Harjoitus voi olla laitoksen oma tai yhteistoimintaharjoitus kunnan, viranomaisten ja palveluntuottajien kanssa

Olennaista on oppia harjoituksesta. Kirjaa aina harjoitusten havainnot, tunnistetut puutteet, korjaavat toimet, vastuuhenkilöt ja määräajat.

Varautumisen kehittäminen

- Kehittämistoimille määritetään
  - toimenpide ja tavoiteltava lopputulos
  - vastuuhenkilö tai vastuutaho
  - Prioriteetti
  - Aikataulu
  - kustannusarvio ja rahoitustarve
  - seuranta- ja raportointimenettely.

Ei riitä, että varautumissuunnitelmassa vain tunnistetaan puutteita. Puutteet pitää muuttaa vastuutetuiksi, aikataulutetuiksi ja rahoitettaviksi kehittämistoimiksi.

Elinvoimakeskus

Varautumissuunnitelman ajantasaisuus

- Päivitä henkilöstö-, yhteys-, toimittaja- ja sopimusmuutokset jatkuvasti
- Tarkista vastuut, sijaisuudet, yhteystiedot ja toimintakortit vähintään vuosittain
- Arvioi päivitystarve jokaisen merkittävän häiriön, läheltä piti -tilanteen ja harjoituksen jälkeen
- Seuraa kehittämistoimien toteutumista ja dokumentoi päätökset
- Tee suunnitelman kokonaispäivitys vähintään kuuden vuoden välein

Kuusi vuotta on päivityksen lakisääteinen takaraja, ei tavoite.

OSA V | Suunnitelman esimerkkirakenne sekä salassapito ja käytettävyys

Elinvoimakeskus

Elinvoimakeskus

Mille suunnitelman rakenne voisi näyttää?

Johdanto

1. **Kriittiset toiminnot ja riippuvuudet**
2. **Vaarat, riskit ja hallintatoimet**
3. **Kriittiset asiakkaat ja sovitut järjestelyt**
4. **Varautumisen organisointi ja henkilöstö**
5. **Toiminta häiriötilanteissa ja palvelujen turvaaminen**
6. **Viestintä häiriötilanteissa**
7. **Harjoittelu**
8. **Ylläpito, seuranta ja päivittäminen**

Liitteet

SALASSA PIDETTÄVÄ

Suunnitelma toimitetaan valvontaviranomaisille (elinvoimakeskus sekä kunnan terveyden- ja ympäristönsuojeluviranomaiset) ja pelastusviranomaiselle sekä pyynnöstä kunnalle. Elinvoimakeskukselle suunnitelma toimitetaan tietoturvallisella lomakkeella.

Kiitos!

niina.kosunen@elinvoimakeskus.fi
ville.matikka@elinvoimakeskus.fi

Elinvoimakeskus